

ВШАНОВУЮЧИ МИКОЛУ ЛУКАША

Проминуло дев'яносто років (уже й дев'яносто перший іде) відтоді, як Україні, таки на Святого Миколая, всміхнулася Фортуна: із зігрітою дарунками зимовою дниною на світ Божий прийшло ще одне українське немовля, якому судилося так багато й гарно мовити, – Микола Лукаш. Усміхнулася, щоб ми – тривали. Щоб могли пишати: «Наш Лукаш!» (остання літера дійсно нагадує корону або прадавній, високий і світлий, наш знак – тризуб; гарно це виразнено на обкладинці збірника «Наш Лукаш», – К., 2009).

Та чи можна її озирнути, мову нашого народу, одним поглядом, або, як казали римляни, «пострілом очей»?.. Хоч як напружуймо зір душі, – ледве чи сягнемо берега... Та чи десь є він, той берег?... Таки не ми володіємо мовою – вона готова прийняти нас у свої володіння, розкрити свої скарби; якщо матимемо снагу йти до неї. Вона володіє нами. Слугаючи їй, стаємо вільними (так Сенека – про філософію: «Слугування філософії – це воля»)... Хтось лише краєм ока зазирає у ті володіння; хтось – на першому східці зупиняється... Микола Лукаш вільно озирав неоссяжні мовні володіння, був у них за проводиря для інших. І не тільки тому, що був незрівнянний у своєму хисті до слова, у своїй любові до нього, отже, й до України, – був безкомпромісним, безстрашним. А «хто страх подолав – у того й мова вільна», – ще Есхіл зауважив. «Хай знає тиран собі на біду, / що друга я зроду не підведу...», – у цій Лукашевій фразі (із «Заруки» Шіллера) – Прометееві інтонації...

Таки ось чи подібні думки, певно, навідували кожного, хто брав участь у присвяченій 90-річчю від дня народження Миколи Лукаша урочистій академії, що відбулася 25 грудня 2009 року у дзеркальній залі Франкового університету у Львові. Академію організувала кафедра перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура; завідувач кафедри – професор Р. П. Зорівчак. Ушанування пам'яті тих, хто присвятив своє життя служінню рідному слову, – незмінна традиція всього колективу львівських перекладознавців; традиція – таки у первісному, глибинному, значенні слова: передача «вогню в одежі слова» від серця й до серця (виступи тут чергуються з виголошенням поетичних творів – мовою оригіналу й перекладу). І все ж академія, про яку мова, була особливою. Передусім – широю була атмосфера; глибока шана до Майстра перекладу єдналася з живим зацікавленням його видатною особистістю, із подивом до велетенських обширів духовного простору, що його освоювала творча Лукашева снага: від англійської – й до японської літератур (у «Програмі» академії, на звороті листа, розписані десятки авторів і мов, з яких перекладав М. Лукаш). Академію, наче у рамки, взяло поетичне слово: почалася – з виголошення поезії С. Борщевського «Лукаш»; завершилася – «Лукашевим полем» В. Кочевського. У тих рамках (вела академію і виголосила вступне слово Р. П. Зорівчак) – почергово звучали виступи й декламації. Цікавими думками, в основній своїй доповіді, поділилася з присутніми В. Р. Савчин, чия кандидатська дисертація («Новаторство Миколи Лукаша в історії українського художнього перекладу») – фактично єдине на сьогоднішній день поважне дослідження Лукашевої творчості в контексті теорії художнього перекладу. Окрасою декламаційного вінка Лукашевих перекладів був виступ Народного артиста України Святослава Максимчука (прозвучав «Бал в опері» Юліана Тувіма). Перекладацька віртуозність М. Лукаша гарно поєдналася з творчою винахідливістю талановитого виконавця.

У круглому столі взяли участь лауреати премії ім. Миколи Лукаша: Мар'яна Прокопович, перекладач з італійської та англійської; Роман Гамада, перекладач перської літератури; Мирон Федоришин, перекладач з японської (того вечора й ця мова прозвучала); Роман Лубківський, перекладач із чеської. Присутні, серед них і студенти, мали змогу почути спогади про Миколу Лукаша, зазирнути у творчу лабораторію кожного з перекладачів, дізнатися про стежки, якими вони йшли до перекладу, задуматись над таїною цього мистецтва, головне ж – відчутти живе відлуння Лукашевого слова, дух геніального інтерпретатора – «дух, що тіло рве до бою»... «То в чому ж особливість Лукашевих перекладів?» – хотілося для себе підсумувати сказане під час академії. І тут же напросилася відповідь: «У тому, що вони – Лукашеві». Лукаш навіть у перекладах залишається собою – дійовим, поривним, готовим до спротиву, одне слово, – мужем Франкового гарту. «Проти рожна перти, проти хвиль плисти», – видається й Лукашевим гаслом, і то не лише в житті, а й в перекладанні. Хіба ж не всупереч Верленовій поезиці й самій тональності першотвору він перекладає «Осітню пісню» чи дощові мотиви («Із серця рветься плач...») французького самітника?.. Читаючи ті Верленові твори в Лукашевій інтерпретації, чуємо голос Франка: «Лиш воюй, а не тоскуй»... Хіба не рубає з плеча там, де, сплетені з асонансів, звучать тужливі, фольклорного колориту, голосіння («Дроворубе, / Зрубай мою тінь...» – у Гарсії Лорки)?.. Так і вчувається голос стоїчного мужа (з Горациєвої оди): «Черпає міць і силу духу / Навіть од вбитої в нього сокири» (ці ж інтонації – в С. Руданського: «А ти, дубе, кріпись...»). І хіба в цьому ударному, під ритмічним акцентом, «тінь» – не звук сокири, що вбивається у ще живу, хоч і всохлу, плоть дерева?.. (наскільки мілішають усі наукові дефініції перекладу, коли приглядаємось до Лукашевого письма!)... Справді, «порив» і похідні від нього – це ключові, як у Франка, так і в Лукаша, особливо акцентовані слова. І йдеться не лише про особистий стиль поета, перекладача, не лише про особливості вдачі: цей дух спротиву, жагу пориву висталювали історичні умови, за яких ми виборювали свою національну гідність, бо ж треба було у ті часи (не менше й нині треба) відстоювати своє, національне, а через нього й вселюдське, – плисти проти течії: «І кинувсь Дамон у виття штормове, / Напружує сили, на той бік пливе, / Долаючи острах і втому...» (із тієї ж «Заруки» Шіллера)... Перекладаючи, Микола Лукаш не перевтілювався («переклад» арабською мовою – «перевтілення»), не намагався бути *подібним* до ліричного героя, який, ставлячи над усе чесність і людську гідність, кидає виклик тиранові: він *був* таким – наш Лукаш...

Андрій Содомора